

Strategi för svensk viltförvaltning 2022-2029

Ett ramverk för att utveckla svensk viltförvaltning på 2020-talet

Strategins syften

Naturvårdsverket är Sveriges centrala förvaltningsmyndighet för jakt och vilt. I denna strategi för svensk viltförvaltning beskriver vi hur vi tillsammans med övriga aktörer vill arbeta för att genomföra viltpolitiken och utveckla den svenska viltförvaltningen under 2020-talet. Strategin är ett samlande inriktningsdokument som ger

- en riktning för långsiktigt arbete,
- en grund för samverkan mellan berörda aktörer och
- ett stöd för aktörernas egna mål och prioriteringar

Ytterst vänder sig strategin till alla som berörs av eller har ett intresse för den resurs som viltet i Sverige utgör.

Strategins uppbyggnad

Strategin för svensk viltförvaltning består av olika byggstenar som alla behövs för att uppfylla syftena.

Utgångspunkter:

En beskrivning av var viltförvaltningen står och vilka ramar som är givna.

Vision:

Den samlade målbilden för viltförvaltningen i stort och på lång sikt. Visionen är oförändrad från 2015, vilket skapar kontinuitet.

Inriktningsmål:

Inriktningsmålen beskriver det önskade tillståndet för viltförvaltningens processer. Strategins fem mål är breda och övergripande och preciseras i den beskrivande texten under varje mål.

FOTO: MAGNUS ELANDER/JOHNÉR

Vägval:

Till varje inriktningsmål hör vägval som visar de viktigare åtgärder och ställningstaganden som förväntas leda mot målet. Inriktningsmål och vägval har ingen rangordning och vägvalen är inte heller en uttömmande beskrivning av vad som krävs för att uppnå inriktningsmålen.

Fokusområden:

Beskriver var kraftsamling kommer att ske de närmaste åren. Fokusområdena ersätter en detaljerad handlingsplan och har formulerats i samverkan mellan berörda myndigheter. Genomförandet av fokusområden kräver mer detaljerad planering och en dialog med övriga berörda aktörer.

Genomförande:

De arbetssätt som oavsett inriktningsmål och vägval behöver prägla genomförandet.

FOTO KLÖVSPÅREN: AMANDA SVEED/SCANDINAV BILDBYRÅ

Utgångspunkter

Begreppet vilt

Enligt jaktlagen definieras alla vilda däggdjur och fåglar som vilt, vilket innebär drygt trehundra reproducerande arter i Sverige. Av dessa är cirka ett fyrtiotal arter jaktbara genom allmän jakt och licensjakt. Därutöver får vilt jagas för att till exempel förebygga skador. Merparten av den aktiva viltförvaltningen handlar om de jaktbara arterna, medan övriga arter har en mer undanskymd roll. Likväl är strategin tillämplig på alla viltarter, även om enskilda vägval inte är det.

Behovet av viltförvaltning

Viltet är en del av den biologiska mångfalden och den återväxt av många viltstammar som skett under de senaste decennierna innebär en större möjlighet för olika viltarter att fylla sin ekologiska funktion. Resultatet är också en betydande viltresurs i vår natur, för jakt, naturupplevelser, viltkött och andra ekosystemtjänster. Rätt nyttjad kan denna resurs vara till gagn för till exempel företagande, lokal och regional utveckling och en levande landsbygd. Även vetskapen om att viltarterna finns i vår natur har ett värde för många människor.

Samtidigt orsakar täta viltstammar skador på jord- och skogsbruk, på tamdjurshållning och rennäring och i trafiken. Både rovdjur och annat vilt kan också påverka såväl förutsättningarna för jakt som livskvaliteten där människor bor, en påverkan som kan vara både positiv och negativ.

Sammantaget finns ett behov av att förvalta viltstammarna för att främja en god utveckling utifrån olika intressen.

Viltförvaltningen utgår från ekosystemen

Viltarterna lever i samspel med sin livsmiljö och med andra arter i naturen.

Förvaltningen av viltet utgår därför både från den art som ska förvaltas och det ekosystem den är en del av. Kunskap om viltets ekologiska sammanhang är grundläggande för en aktiv och välfungerande förvaltning.

Viltarterna bidrar med viktiga ekosystemtjänster i vår natur. Beroende på viltstammarnas storlek och sammansättning kommer olika tjänster att variera i betydelse. Vid alltför höga tätheter av vissa viltarter kommer värdet av tjänsterna att minska eller ätas upp av ökade kostnader eller andra negativa effekter. Förvaltningen bör därför sträva efter tätheter som ger den bästa samlade nyttan av de olika ekosystemtjänsterna.

Ett föränderligt klimat påverkar viltarterna, viltets ekosystem och viltförvaltningen på sätt som är svåra att förutsäga. Påverkan sker både direkt, exempelvis genom förändrade temperaturextremer och indirekt, genom till exempel förändringar i markanvändningen. Beslut i viltförvaltningen behöver därför integrera klimataspekter på sätt som är relevanta utifrån de osäkerheter som råder.

Viltets ekosystemtjänster

1 Natur

Den biologiska mångfalden är en förutsättning för ekosystemens funktion och förmåga att ge ekosystemtjänster.

2 Jakt

En form av hållbart brukande som genererar viltkött och andra råvaror samt ger upphov till naturupplevelser, spänning och gemenskap.

3 Livsmedel

Högklassigt kött med lågt

fettinnehåll och stor andel fleromättade fetter.

4 Råvaror

Kulturellt och historiskt nyttjande av skinn, ben, horn, fett och dun för kläder, materiel till redskap, seldon, rep, lim, smorning och fiskeflugor.

5 Påverkan på vegetationen och landskapets struktur

Viltets bete strukturerar växtsamhället samt bidrar

till näringstransport och fröspridning via spillning, fjäderdräkt, päls eller klövar.

6 Resurs för forskning och utveckling

Möjligheter för forskning och utbildning inom såväl ekologi och förvaltning som humanmedicin.

7 Friluftsliv och naturturism

Naturupplevelser förhöjer livskvaliteten för människor och bidrar till turism.

Viltförvaltningen handlar om jakt och andra åtgärder

Strategin utgår ifrån begreppet viltförvaltning. Det är ett begrepp som inte definieras i jaktlagstiftningen. Jaktlagen använder istället begreppet viltvård. Viltförvaltning är ett svårdefinierat begrepp eftersom det kan handla om såväl praktiska som administrativa åtgärder och ha många olika syften. I strategin avses med viltförvaltning det riktade arbete som samhällets olika aktörer gör för att på ett långsiktigt och hållbart sätt vårda, tillvarata och styra naturresursen vilt mot uppsatta mål. Viltförvaltning innebär därmed något mer än att bara vårda viltet, utvinna en resurs eller stävja ett problem. För att förvaltningsåtgärder ska bli långsiktigt meningsfulla behöver relevanta mål formuleras, utifrån förutsättningarna i olika delar av landet. Tydliga och väl förankrade mål på lokal, regional och nationell nivå är således en del av en fungerande viltförvaltning.

Jakt är en av de viktigaste åtgärderna för att uppnå viltförvaltningens olika mål. För många viltarter är jakt det huvudsakliga sättet att reglera populationen i stort, men det är också ett centralt verktyg för att hantera problem med lokala skador och enskilda djur. Även om jakt är viktigt för den enskilde jägaren så skapar jägarnas insatser också betydande samhällsnytta. Eftersom det är markägaren som i grunden äger jakträtten krävs en fungerande samverkan för att ge jägarna rätt förutsättningar.

Det juridiska perspektivet

De flesta bestämmelserna om jakt och vilt finns i jaktlagen, jaktförordningen och i Naturvårdsverkets föreskrifter. I jaktlagen finns den grundläggande principen att ansvaret för att främja en med hänsyn till både allmänna och enskilda intressen lämplig utveckling av viltstammarna vilar på markägaren och jakträttshavaren. I lagen finns också centrala bestämmelser om att visa viltet hänsyn och att jakt ska bedrivas så att viltet inte utsätts för onödigt lidande.

Det finns därutöver särskilda förordningar om exempelvis arbetet i länsstyrelsernas viltförvaltningsdelegationer och hur ersättning för viltskador ska hanteras. Inom miljöbalkens område finns bestämmelser om bland annat skydd av biologisk mångfald och insatser mot invasiva arter.

Viltförvaltningens aktörer påverkas även av andra rättsliga förhållanden. Skogsägare har ett ansvar för såväl skogens biologiska mångfald som att skogsmarken ska utnyttjas effektivt. Samtidigt ska alla ha tillgång till naturen enligt allemansrätten. Inom renskötselområdet ger renskötselrätten medlemmar i samebyar en särskild rätt att jaga.

En viktig utgångspunkt i all förvaltning är legalitetsprincipen, som innebär att myndigheter måste ha stöd i rättsordningen för sina åtgärder. Viltförvaltningen ska också bedrivas i enlighet med Sveriges internationella åtaganden.

Då Sverige ingår i Europeiska unionen sätter EU-rätten ramar för den svenska jaktlagstiftningen och för förvaltningen. Det innebär till exempel att domstolar i sina avgöranden kan hänvisa till EU:s rättsakter vid tolkningen av de svenska bestämmelserna.

Brukande av viltet som resurs

Brukande är ett centralt begrepp i strategin. Det avser olika former av tillvaratagande av viltresursen – genom jakt, förädling av kött och andra animaliska produkter,

FOTO: GÖRAN NYREN/JOHNÉR

upplevelser kopplade till förekomst av exempelvis rovdjur och fåglar, viltarternas värde som kulturella symboler, varumärken och på andra sätt. Brukande ska därmed ses som det hållbara nyttjandet av några av de ekosystemtjänster som viltarterna tillhandahåller. Ibland kan dock brukandet innebära olägenheter för markanvändningen och andra intressen och kan därför behöva vägas mot dessa.

Det gemensamma ansvaret

Det finns anledning att känna stolthet över viltet i vår natur och vi har alla ett ansvar för att förvalta denna resurs på ett hållbart sätt. Samhället behöver hitta sätt att både värna viltet, ta vara på viltresursen och hantera de utmaningar och konflikter som viltstammarna skapar. För en bra helhetssyn i detta arbete behöver även andra samhällsmål beaktas.

Jägare, markägare, företag, samebyar, forskare, civilsamhälle, myndigheter och politiska företrädare är alla på olika sätt delaktiga i viltförvaltningen. Det är en gemensam uppgift att på ett konstruktivt sätt bidra till en fungerande viltförvaltning – lokalt, regionalt, nationellt och internationellt.

”En viltförvaltning
i balans gör att alla kan
uppleva viltets värden”

Vision för svensk viltförvaltning

Många olika perspektiv finns när det gäller viltförvaltningen. Strategin utgår från tre övergripande perspektiv:

- **bevarande** av viltarter,
- **brukande** av viltet som resurs och
- **begränsning** av skador och olägenheter av vilt.

I samband med att Naturvårdsverket 2015 tog fram den tidigare strategin för svensk viltförvaltning formulerades en vision för arbetet:

En viltförvaltning i balans gör att alla kan uppleva viltets värden

Visionen ska ses som en långsiktig målbild för svensk viltförvaltning och är alltså aktuell för den nya strategiperioden. Vad som ingår i att uppleva viltets värden varierar, men här avses de olika nyttor, materiella och andra, som viltet har för oss människor. Även vetskapen om att viltarterna bevaras i vår natur har ett värde för många människor. Det som kan vara en nytta för någon kan samtidigt vara till olägenhet för någon annan, vilket ställer krav på att de olika perspektiven balanseras. Eftersom viltförvaltningens förutsättningar förändras över tid så finns det inte ett givet svar på hur balansen ska se ut, utan det varierar i tid och rum. Visionen kan därmed sammanfattas till att viltförvaltning handlar om att få vilda djur och människor att fungera tillsammans, idag och över tid.

FOTO: KENNETH SCHULZE/PIXABAY

FOTO: KENT STORM/JOHNER

Inriktningsmål och vägval

Innebörden av visionen kan brytas ned till fem breda inriktningsmål för viltförvaltningen. Det är genom att arbeta för alla målen parallellt som balans kan skapas. Vägvalen under respektive mål visar på olika sätt hur målet ska nås, varav några är handlingsinriktade och andra mer av ställningstaganden.

Säkerställ att viltförvaltningen är tydlig, långsiktig och möjliggör delaktighet

Lokalt inflytande är en viktig grund för en hållbar viltförvaltning, samtidigt som både regelverk och viltstammar är gemensamma. Beslut ska därför fattas på den nivå som är lämplig och **tydlighet** behöver råda kring vem som ansvarar för vad inom viltförvaltningen. Kommunikation och **samverkan** på olika nivåer bidrar till ökad tydlighet.

Förutsebarhet och där det går, långsiktigt stabila förutsättningar, skapar arbetsro och gör det möjligt för alla som berörs av viltförvaltningen att planera sin verksamhet.

De **styrmedel** i form av regelverk, vägledning, information, ekonomiska bidrag och tillsyn som omgärdar viltförvaltningen behöver utformas och tillämpas så att de bildar en bra helhet. Regelverk som omgärdar viltförvaltningen behöver vara tydliga och lätta att tolka.

Vägval:

- Det behöver finnas former för samverkan som möjliggör utbyte av kunskap och ståndpunkter och tydliggör roller. Sådan samverkan behöver finnas både lokalt, regionalt och nationellt.
- Nationella myndigheter med ansvar för viltfrågor har etablerade former för samordning. I frågor som överlappar olika myndigheters ansvarsområden är det tydligt vem som initierar kontakt och i vilken form.
- Länsstyrelserna behöver sinsemellan samordna sitt arbete med viltförvaltningen och ges bättre förutsättningar för detta.
- Viltförvaltningsdelegationerna är en viktig mötesplats för avvägningar i viltförvaltningen och professionella arbetssätt ska stödja denna funktion.
- Fortsatt regionalisering av beslutsmandat inom viltförvaltningen bör ske där så är möjligt, exempelvis genom att i arbetet med föreskrifter identifiera möjligheter att i vissa frågor flytta ansvaret från Naturvårdsverket till länsstyrelserna.
- Myndigheter som fattar beslut i viltfrågor bidrar till förutsebarhet även när viltförvaltningen är adaptiv, till exempel genom att arbeta med planering utifrån olika scenarier och att tydligt förklara de kriterier som ligger till grund för olika beslut.
- Länsstyrelserna samverkar i framtagande av enhetliga rutiner för hantering av vanliga ärenden och situationer så att viltförvaltningen, där så är möjligt, blir likvärdig mellan olika delar av landet.
- Ramar som följer av Sveriges internationella åtaganden, exempelvis vad gäller gynnsam bevarandestatus eller handelsregler, behöver förklaras så att alla som berörs av viltförvaltningen kan förhålla sig till dem.
- Naturvårdsverkets föreskrifter är lättillgängliga och har en ändamålsenlig uppbyggnad. Vägledning finns där det behövs och ersätter allmänna råd där så är möjligt.
- Naturvårdsverkets hantering av bidrag är transparent och förutsebar och utformas så att administrationen blir enkel både för myndigheten och mottagare.

FOTO: TERO NIEMI/JOHNÉR

Värna viltarterna och deras miljö

Det finns ett **egenvärde** i att viltarter som är en del av Sveriges fauna finns i vår natur. Livskraftiga viltstammar är dessutom grunden för brukande av vilt och tillgången på livsmiljöer avgörande för våra viltarters fortlevnad. Åtgärder för **ökad variation** lokalt och i landskapet som helhet kan öka förutsättningarna för en mångfald av arter att förekomma i stabila populationer och på ett sådant sätt att de kan samspela med varandra och leverera ekosystemtjänster. Det gäller såväl jaktbara som andra arter.

Främmande viltarter som riskerar att bli invasiva eller som på andra sätt kan ställa till med skador i ekosystemen ska hindras att etablera och sprida sig i landet.

Spridning av **sjukdomar och parasiter** hos vilt som kan leda till negativ påverkan på människor, tamdjur eller vilda djurpopulationer ska övervakas, förebyggas och bekämpas.

Vägval:

- Det brukade landskapet rymmer många möjligheter till kostnadseffektiva åtgärder som skapar variation och främjar viltets hälsa och artrikedom. Lokal planering och samverkan mellan markägare, jägare och andra aktörer är viktiga förutsättningar för ett gott resultat.
- Genom att beakta påverkan på viltet i naturvårdande åtgärder som vidtas för andra syften – återvätning, naturvårdsbränning, pollinatörsinsatser i åkerbygd, frihuggning av träd och liknande – kan synergier uppnås.
- Effekterna av ökad spridning av stora rovdjur på arbetet med att bevara nationellt värdefulla naturbetesmarker behöver analyseras.
- Viltförvaltningen behöver balansera perspektiv med olika tidshorisonter så att det som är kortsiktigt önskvärt också är rimligt på längre sikt. På lång sikt tillför klimatförändringarna en ny sorts osäkerhet och behöver hanteras därefter. Att idag främja viltpopulationernas genetiska variation, geografiska spridning och grundläggande hälsa är därför viktigt för att minska riskerna i ett framtida klimat.
- Planeringsunderlag och tekniska lösningar för att minska risken för viltkollisioner på väg och järnväg bör utvecklas vidare så att den gröna infrastrukturen och viltarternas möjligheter att röra sig i landskapet också stärks.
- Mänsklig påverkan på viltet kan ske även när syftet inte är jakt eller andra former av brukande av vilt, till exempel vid terrängkörning, transport på vatten eller vid idrottstävlingar. Med kunskap och omdöme kan hänsyn tas till känsliga arter så att inte onödig störning sker.
- En samlad riskbedömning ska ligga till grund för hur främmande arter ska hanteras i viltförvaltningen. Försiktighetsprincipen ska inte leda till att nödvändiga förebyggande åtgärder fördröjs.
- För smittsamma viltsjukdomar som kan få stora konsekvenser för svensk livsmedelsproduktion bör en beredskap upprätthållas som står i proportion till de ekonomiska värden som står på spel. En funktionell omvärldsbevakning bör också beakta effekterna av ett förändrat klimat på utbredningen av sjukdomar och sjukdomsbärare.

FOTO: MICHAEL JONSSON/JOHNER

Främja brukandet av vilt som resurs

Det ska vara enkelt för människor att oberoende av bakgrund, livsval och förutsättningar kunna **ta del av viltets värden** på olika sätt. Jakt som fritidssyssla eller näring, viltskådning, besöksnäring, produktion och förädling av kött och andra produkter är olika former av brukande som ska främjas.

Det ska vara **enkelt och säkert att hantera** den naturresurs som viltet utgör. Jakt samt handel, distribution och förädling av viltkött och andra produkter av vilt ska utformas så att livsmedelssäkerhet och köttkvalitet säkerställs och så att så mycket som möjligt av djuret tas till vara.

För att brukande av vilt ska möta acceptans är det viktigt att aktörer i viltförvaltningen håller diskussionen om vilken **etik** som bör råda levande och med respekt för olika utgångspunkter.

Acceptans för jakt byggs bland annat genom en **välutbildad jägarkår** som i ord och handling är ett föredöme för andra. Det ska samtidigt vara lätt att göra rätt i jaktutövningen.

Vägval:

- Naturvårdsverket medverkar till att främja brukande av vilt som resurs i olika delar av verksamheten.
- Länsstyrelserna beaktar möjligheten att främja brukande av vilt som resurs inom sitt ansvarsområde.
- Myndigheter med ansvar för viltrelaterade frågor strävar efter att förenkla administrativa rutiner i ärenden av återkommande karaktär.
- Naturvårdsverket och länsstyrelserna stödjer berörda organisationer i arbetet med att främja jämställdhet och bred representation av människor i sammanhang som rör viltet.
- Naturvårdsverket och länsstyrelserna fortsätter arbetet med att tillgängliggöra nationalparker och naturreservat så att människor med olika behov kan uppleva vilt i naturen. Jakt i skyddade områden ska inte onödigtvis begränsas.
- En jägarexamen av god kvalitet ska säkerställa relevant kunskap om viltet och jakten. Möjligheterna för etablerade jägare att uppdatera sina kunskaper bör synliggöras.
- Aktuella bestämmelser om vapen, jakttider och andra förutsättningar för jaktutövningen ska finnas lätt tillgängliga.
- Jägare bör hålla diskussionen levande om vilken etik som bör råda i olika jaktformer, med utgångspunkt i jaktlagen och med respekt för olika åsikter.
- Naturvårdsverket verkar för ökad användning av blyfri ammunition där sådana alternativ finns och för ökad kunskap om hur fällt vilt ska hanteras för att minska människors exponering för bly.
- Naturvårdsverket bedriver en framåtsyftande omvärldsbevakning rörande utvecklingen av jaktmedel och jaktmetoder för att löpande kunna utveckla förhållnings-sätt och styrmedel.
- Berörda myndigheter fortsätter arbetet med att låta svenskt kött av vildsvin och andra viltarter komma fler till del, exempelvis genom den mat som serveras i offentlig sektor.
- Möjligheten till avsättning av viltprodukter bör underlättas. Skinn, horn och annan viltråvara bör också, där regelverket tillåter, i större utsträckning kunna komma till användning inom hantverk, slöjd, konst och design.

FOTO: MAGNUS NYMAN/JOHNER

Begränsa de skador och problem som viltet orsakar

Täta stammar av framför allt klövvilt, stora rovdjur, sälar och stora fåglar kan orsaka obalanser i ekosystem, samhällsstörningar, ekonomisk skada och påverka markanvändningen negativt. Även enstaka individer av en art kan orsaka liknande problem. För att **hantera skador och problem** på ett balanserat sätt behöver **olika verktyg** användas för olika situationer.

Metoderna för att **inventera, dokumentera och värdera skador** av vilt behöver vara väl utvecklade och accepterade för att möjliggöra samsyn och avvägda åtgärder. Kunskap om varför skador uppkommer är viktigt för att kunna vidta rätt åtgärder.

Statliga ersättningssystem finns för vissa skador orsakade av fredat vilt. Rennäringen får till exempel ersättning för förekomst av stora rovdjur. Graden av kostnadstäckning, förutsebarhet och effektivitet tillsammans med handläggningen i stort påverkar **tilliten till systemet**.

Vid sidan av mer materiella störningar kan människor också uppleva oro och minskad livskvalitet. I bebyggda miljöer kan vilt orsaka olägenhet i trädgårdar och rekreationsområden. Förutsättningarna för att **mildra olägenheter** kan variera.

Vägval:

- Markägare har tillsammans med jakträttshavare det primära ansvaret för hur balansen mellan viltstammar och markanvändning ska uppnås på lokal nivå. För att nyttor och kostnader av täta viltstammar ska fördelas på ett sätt som möter acceptans behöver markägare samverka med varandra och med jägare.
- Metoder för flerartsförvaltning behöver utvecklas för att kunna hantera effekterna av interaktion mellan fler arter. Nationella och regionala förvaltningsplaner ska ge vägledning för hur en samlad förvaltning kan ske, med bibehållen flexibilitet utifrån lokala förutsättningar.
- Markanvändningen och tillhörande metoder för att kanalisera, stängsla, skrämma eller på andra sätt försvåra för viltet att orsaka lokala skador bör utvecklas vidare. Myndigheterna bör stödja innovation, spridning av goda exempel och utveckling av beslutsstöd för olika näringar så att risken för skador minskar där det är möjligt.
- Effekterna av toleransnivån och tillämpningen av förvaltningsverktyget när det gäller rennäring och stora rovdjur behöver undersökas och tillämpningen utvecklas.
- Allmän jakt och licensjakt är förstahandsvalet för att kontrollera viltstammarna och minska risken för skador i ett landskapsperspektiv. Jakttider ska möjliggöra hållbar beskattning och etisk, ansvarsfull jakt.
- Skydds jakt används i första hand för att begränsa lokala, akuta skador och skador från enskilda djur. Handläggningen av ärenden om skydds jakt behöver, oavsett omständigheter, präglas av skyndsamt, saklighet och tydlighet.
- Regler för utfodring och åtling utformas så att skador kan undvikas.
- För de arter som orsakar skador och där metoder ännu inte finns för att inventera, mäta och rapportera skador bör särskilda satsningar göras, bland annat en systematisk uppföljning av skador på växande gröda och ett utvecklat arbete för att klarlägga skadeorsaker i skog.
- Resurser behöver säkerställas hos bland annat länsstyrelserna för att kunna handlägga ersättningsanspråk och ersätta skador av vilt på ett tillitsskapande sätt.
- Saklig information om viltarter och viltförekomst är grundläggande för att förebygga och hantera rädsla och obehag hos människor som har vilt i sin närmiljö. Sådan information bör komma både från myndigheter och från intresseorganisationer.
- För att minska risken för oro och försämrad livskvalitet behövs även andra åtgärder. Alla inblandade aktörer behöver bidra i ett sökande efter hållbara lösningar.

FOTO: TERO NIEMI/JOHNÉR

Basera viltförvaltningen på bästa tillgängliga kunskap

Viltförvaltningen ska sträva efter beslut som vilar på **vetenskaplig grund och kvalitetssäkrade metoder**. Beprövad erfarenhet, traditionell kunskap och dokumenterade observationer kompletterar bilden när forskningsresultat saknas.

En adaptiv förvaltning bygger på att det finns kvalificerade **data om vilt** för olika behov och att sådana data lagras på sätt som både är säkra och tillgängliga för olika användare. Viltövervakningen behöver vara samordnad, effektiv och inriktad på att ge relevanta underlag för förvaltningen av olika viltarter.

Många viltpopulationer är gemensamma för flera länder. Den svenska viltförvaltningen gynnas därför av ett **fördjupat samarbete** där samordning kring arter som rör sig **över landsgränser** och utbyte av kunskap om praktisk viltförvaltning är viktiga delar.

Vägval:

- Forskning om vilt behöver omfatta såväl naturvetenskapliga som samhällsvetenskapliga och humanistiska perspektiv, inklusive frågor om viltet i samhället, acceptans och konflikthantering. Naturvårdsverkets viltforskningsstrategi anger prioriteringarna för kommande års forskningsfinansiering.
- Naturvårdsverket har en central roll i att undersöka behovet av ny kunskap och att sprida nya rön till viltförvaltningens aktörer. Myndighetens omvärldsbevakning ska kunna ge tidiga signaler om viktiga skeenden som rör viltförvaltningen. Alla aktörer som arbetar med viltförvaltning har samtidigt ett ansvar för sin egen kunskapsförsörjning.
- Data samlas in om viltstammarnas storlek, sammansättning, utbredning, förändring över tid och påverkan på sin omgivande miljö. Naturvårdsverket behöver tillsammans med andra aktörer klarlägga hur behovet av data ser ut i framtiden och hur insamling ska ske. En starkt viltövervakning eftersträvas som underlättar för bland annat flerartsförvaltning.
- Viltarternas utveckling kan fungera som indikatorer på miljötillståndet i stort. Där så är möjligt bör synergier sökas mellan viltförvaltningen och viltrelaterad miljöövervakning.
- Insamling av data bör göras med bästa tillgängliga teknik och på ett systematiskt och transparent sätt. Särskilt fokus bör finnas på värdet av sammanhängande dataserier över tid. Anvisningar för viltinventeringar och annan övervakning ska vara användarvänliga.
- Data behöver lagras på sätt som är långsiktigt säkra och samtidigt möjliggör enkel åtkomst till uppgifter som behövs i förvaltningen. Företag, offentliga organisationer och andra ska kunna använda informationen för nya innovativa lösningar.
- Ett IT-utvecklingsarbete behöver ske för att effektivisera verksamheter, förbättra utbytet av information mellan olika system och underlätta för olika användare.
- Naturvårdsverket verkar för ökat samarbete med relevanta länder för att utbyta kunskaper kring praktisk viltförvaltning, till exempel vad gäller inventeringar och annan viltövervakning.
- Naturvårdsverket och andra myndigheter med ansvar för viltfrågor bör stödja regeringen i att föra fram den svenska viltförvaltningens behov och erfarenheter.
- Sverige bör genom att delta i internationellt forskningsarbete också bidra till ökad kunskap som utvecklar viltförvaltningen.

Fokusområden

Inriktningens målen konkretiseras i varierande grad i de tillhörande vägvalen. En del vägval kan ses som åtgärder i sig, medan andra behöver bearbetas ytterligare till konkreta insatser. För vissa områden krävs en större insats för att bidra till måluppfyllelsen. Då tillgången på tid och resurser samtidigt är begränsad, kan det vara effektivt att kraftsamla inom vissa områden åt gången. Det är särskilt angeläget för områden som av olika anledningar är eftersatta eller är avgörande för att andra processer ska fungera.

Fokusområdena beskriver inom vilka områden som implementeringen av strategin ska ges särskild prioritet under en period om tre år, vilket är den strategiska planeringshorisont som är den normala vid statliga myndigheter. Fokusområdena innebär inte att allt annat är oviktigt utan beskriver det behov av *större satsningar* som föreligger, vid sidan av den ordinarie verksamhetens löpande planering.

För den första delen av strategiperioden, 2022–2024, har åtta fokusområden formulerats tillsammans med övriga berörda myndigheter. Att myndigheterna samordnar sig i detta arbete är viktigt för att kunna driva arbetet med helhetssyn och tillräckliga resurser. Det är samtidigt viktigt för att i det arbetet kunna involvera övriga aktörer för att få in olika perspektiv och för att skapa delaktighet.

Upplägget för arbetet i respektive fokusområde formas av ansvariga myndigheter och i samråd med de övriga aktörer som är närmast berörda. Ansvar för att uppnå syftet med områdena ligger hos den styrgrupp som sätts samman av de utpekade myndigheterna. Beroende på innehållet i de olika fokusområdena kan arbetet bedrivas i projektform eller på annat sätt, med en extern referensgrupp eller andra samverkansformer.

Fokusområden 2022–2024

Följande tematiska områden kommer att vara föremål för riktat arbete under de första tre åren av strategiperioden:

Naturvårdsverkets arbete med att främja brukandet av vilt som resurs

Naturvårdsverket gör i samråd med *berörda aktörer* en genomlysning av hur arbetet med att främja brukandet av vilt som resurs kan utvecklas, i linje med visionen. I arbetet ingår att analysera hur föreskrifter, vägledning, information, bidragsanvändning och annat kan användas för ett brett och inkluderande brukande av Sveriges viltresurser.

Ansvar: Viltförvaltningsenheten vid Naturvårdsverket

Resurs- och processöversyn i den regionala viltförvaltningen

Länsstyrelserna kraftsamlar tillsammans med *Naturvårdsverket* för att skapa bättre förutsättningar för en regionaliserad viltförvaltning med viltstrategin som grund. Syftet är att åstadkomma robusta förutsättningar för att kunna arbeta med de

FOTO: HANS BERGGREN/JOHNÉR

regionala frågorna på ett effektivt och långsiktigt sätt. I arbetet ingår resursförstärkningar för tillsyn och annan myndighetsutövning, enhetliga arbetssätt i löpande handläggning, övergripande arbetsmiljöfrågor, förenklad administration av bidrag och annan finansiering, ett kostnadseffektivt informationsarbete och en samordning av arbetet med viltförvaltningsdelegationerna.

Ansvar: Länsstyrelsernas viltchefsgrupp och viltförvaltningsenheten vid Naturvårdsverket

Nationella förvaltningsplaner och vägledningar

Naturvårdsverket gör en riktad insats för att säkerställa tillgången på relevant nationell vägledning i frågor som rör länsstyrelsernas arbete i den regionaliserade viltförvaltningen. Syftet är att åstadkomma ett ändamålsenligt stöd för arbete med frågor som behöver regionala lösningar. Den närmare prioriteringen av olika vägledningsinsatser avgörs i samråd med länsstyrelserna. Arbetet omfattar både nationella förvaltningsplaner, med fokus på flerartsförvaltning, och processfrågor av betydelse för förvaltningen på regional och lokal nivå. Utvärdering av befintlig vägledning ingår.

Ansvar: Viltförvaltningsenheten vid Naturvårdsverket och länsstyrelsernas viltchefsgrupp

Utveckla tillämpningen av förvaltningsverktyget för stora rovdjur i renskötselområdet

Sametinget och *Naturvårdsverket* gör tillsammans med berörda *länsstyrelser* och *samebyarna* en utvärdering av användningen av förvaltningsverktyget när det gäller rennäring och stora rovdjur. Syftet är att utveckla tillämpningen av verktygets olika steg, sprida goda exempel, minska skadorna för rennäringen och öka legitimiteten för rovdjursförvaltningen inom ramen för gällande regelverk. Arbetet ska bidra till den åiterrapportering som myndigheterna ska göra när det gäller att upprätthålla en hållbar rennäring och gynnsam bevarandestatus för stora rovdjur.

Ansvar: Rennäringsavdelningen vid Sametinget, viltförvaltningsenheten vid Naturvårdsverket och länsstyrelsernas viltchefer i norra rovdjursförvaltningsområdet.

Översyn av föreskrifter

Naturvårdsverket kraftsamlar, i samråd med berörda myndigheter och övriga aktörer, för att säkerställa tillgången på aktuella, relevanta och moderna föreskrifter för viltförvaltningens behov. Arbetet ska präglas av systematisk genomgång och revidering av *Naturvårdsverkets* författningssamling inom jakt- och viltområdet för att bidra till strategins intentioner om en tydlig och förutsägbar viltförvaltning. En särskild dialog förs med länsstyrelserna om prioriteringar inom föreskriftsarbetet.

Ansvar: Viltförvaltningsenheten vid Naturvårdsverket

Systematisk uppföljning av skador på växande gröda

Naturvårdsverket gör tillsammans med *Jordbruksverket* och *länsstyrelserna* en analys av skador av klövvilt och stora fåglar i jordbruket och hur dessa bättre kan följas upp, värderas och förebyggas genom olika åtgärder i viltförvaltning och

markanvändning. Syftet är att etablera effektiva inventeringsmetoder, minska skadorna och att förbättra beslutsunderlagen inom både viltförvaltning och lantbruk.

Ansvar: Viltanalysenheten vid Naturvårdsverket, näringsutvecklingsenheten vid Jordbruksverket och länsstyrelsernas viltchefer i södra och mellersta rovdjursförvaltningsområdena.

Åtgärder för minskade skador på skog

Skogsstyrelsen gör tillsammans med *Naturvårdsverket*, *länsstyrelserna* och övriga berörda aktörer en bred analys av hur skadorna av klövvilt på växande skog kan minska, både för den enskilde och i landskapet i stort. Målet är en klövviltförvaltning som skapar handlingsfrihet för skogsägare och ger förutsättningar för ett variationsrikt skogsbruk.

Arbetet ska öka förtroendet för klövviltförvaltningen, stärka kunskapen om sambanden mellan klövviltstammarnas storlek, fodertillgången och betesskadorna för att förbättra beslutsunderlagen i viltförvaltning och markanvändning. I arbetet ingår också att se om det finns en potential att förbättra incitamenten för verkningfulla åtgärder hos jägare och skogsägare.

Ansvar: Skogsavdelningen vid Skogsstyrelsen, viltenheterna vid Naturvårdsverket och länsstyrelsernas viltchefsgrupp.

Förebyggande åtgärder mot viltsjukdomar

Naturvårdsverket gör med stöd av *länsstyrelserna*, *Statens veterinärmedicinska anstalt*, *Jordbruksverket* och andra berörda aktörer en analys av hur viltförvaltningen kan bidra till att minska risken för utbrott av smittsamma viltsjukdomar. Arbetet syftar till att tydliggöra ansvarsförhållanden, stärka samverkan mellan aktörer, utveckla sjukdomsövervakningen och att identifiera förebyggande åtgärder som kan minska risken för stor negativ påverkan på människors välbefinnande, areella näringar eller ekosystemen.

Ansvar: Viltenheterna vid Naturvårdsverket, länsstyrelsernas viltansvariga enheter, avdelningen för epidemiologi och sjukdomskontroll vid Statens veterinärmedicinska anstalt och smittbekämpningsenheten vid Jordbruksverket.

Genomförande

Samverkan och dialog bygger tillit

Viltet är en gemensam resurs som berör många olika intressen i samhället och som därför behöver förvaltas med en helhetssyn för att nå gemensamma mål.

Kring viltförvaltningen finns ofta behov, värderingar och ståndpunkter som kan vara mycket olika och ibland till synes oförenliga. Svåra avvägningar behöver ibland göras vilket kräver ansvarstagande, respekt och lyhördhet och en konstruktiv dialog mellan olika intressen. Det finns hos många aktörer idag en känsla av att detta inte alltid fungerar och att det behövs ett annat samtalsklimat.

Alla inblandade har ett ansvar för att bidra till en fungerande samverkan och även där oenigheten består kan tilliten upprätthållas genom de sätt vi möts på.

FOTO: HANSBENN/PIXABAY

Naturvårdsverket avser att fortsätta arbeta med samverkan på olika nivåer och fortsätta utveckla de nationella mötesföreläringarna som finns för att utbyta kunskap och ståndpunkter om aktuella viltfrågor.

Adaptivitet

Naturen och samhället är i ständig förändring och viltförvaltningen behöver därför vara adaptiv. Med det menas att den ska vara lärande – den ska hela tiden utvecklas genom ny kunskap och anpassas till förändringar som sker i naturen och i samhället. Utifrån fastställda mål, som vilar på den kunskap som finns, kan åtgärder identifieras och genomföras för att öka måluppfyllelsen. Genom övervakning och utvärdering av resultaten vinnas ny kunskap som kan ligga till grund för nya åtgärder eller reviderade målsättningar. Om processen är transparent och vårdas över tid kan både utfall och tillit öka.

De gånger beslut behöver fattas på bristande kunskapsunderlag så kan en uppföljning av effekterna av åtgärderna leda till att förståelsen ändå ökar inför kommande åtgärder.

Helhetssyn

Viltförvaltningen bedrivs inte isolerat från andra företeelser i samhället. För att åtgärder ska bli verkningsfulla, effektiva och balanserade behöver förvaltningen anpassas till sin omvärld, där andra samhällsmål kan sammanfalla eller kollidera med viltstrategins mål. Aktörer inom olika delar av viltförvaltningen behöver därför på ett konkret plan också förhålla sig till andra samhällsmål. Miljökvalitetsmålen, livsmedelsstrategin, de globala hållbarhetsmålen och de jämställdhetspolitiska målen, är alla exempel på styrsignaler som behöver få genomslag även i viltförvaltningen. Det behöver inte innebära målkonflikter, tvärtom är många ambitioner förenliga med varandra, men ökar vikten av helhetssyn i förvaltningen.

Vem gör vad?

Jägarnas arbete är en förutsättning för en framgångsrik förvaltning av många viltarter. Markägarnas sätt att bruka sin mark har samtidigt stor betydelse för hur viltstammarna utvecklas.

Därutöver har även jord- och skogsbrukare, samebyar, viltinventerare, forskare, viltförädlare, turistentreprenörer, naturvårdare och andra aktörer viktiga roller genom att de utför åtgärder som kan räknas till den praktiska viltförvaltningen.

En stor del av den administrativa viltförvaltningen är regionaliserad, med länsstyrelserna som ansvariga myndigheter. Länsstyrelsen fattar bland annat beslut om jakt, ansvarar för inventering av de stora rovdjuret och hanterar bidrag och ersättning för viltskador. Där finns också särskilda viltförvaltningsdelegationer, som är ett viktigt forum för samverkan mellan olika intressen inom viltförvaltningen.

Naturvårdsverket är nationell jakt- och viltmyndighet. Myndigheten tar bland annat fram föreskrifter och nationella förvaltningsplaner, finansierar viltforskning, hanterar jägarregistret samt fattar beslut i ärenden om jakt och bidrag inom viltförvaltningen. Myndigheten ska också inom sitt ansvarsområde medverka till att främja brukandet av vilt som resurs. Även Naturvårdsverkets arbete med till exempel naturvård, miljöövervakning och friluftsliv har viktiga beröringspunkter med viltarbetet. Naturvårdsverket har därmed en direkt roll att spela i stora delar av strategins genomförande, men det finns vägval där ansvaret framför allt vilar hos andra aktörer.

I fokusområdena pekas några andra nationella myndigheter ut. Jordbruksverket hanterar bland annat de smittor hos djur som orsakar svåra sjukdomar hos djur eller människa. Statens veterinärmedicinska anstalt följer och utvärderar riskerna för spridning av smittsamma djursjukdomar. Skogsstyrelsen verkar för att skogen sköts så att de skogspolitiska mål som beslutats av riksdagen kan nås. Sametinget är förvaltningsmyndighet inom rennäringens område och för samisk kultur. Vid sidan av dessa finns ytterligare en handfull myndigheter med ansvar för viltrelaterade frågor.

Från ord till handling

Ett strategiskt arbetssätt handlar om att omvandla inriktningsmål och vägval till funktionella åtgärder. För detta krävs dels i vissa fall en konkretisering av vad ett vägval innebär i praktiken och vad som behöver göras för att uppnå det, dels en planeringsprocess som placerar åtgärderna i ett operativt sammanhang, med ansvar,

resurser och tidsramar. Allt kan inte göras samtidigt, oförutsägbara saker sker och nya uppgifter kommer till. Uppgiften blir därmed att använda rätt verktyg för att driva arbetet med både systematik och flexibilitet för att komma framåt i önskvärd takt. Fokusområdena är ett sådant verktyg för effektivt genomförande, men Naturvårdsverket behöver tillsammans med övriga aktörer också utveckla arbetet med åtgärder utanför dessa.

Ansvaret för att följa upp strategins olika delar vilar på Naturvårdsverket. Eftersom flertalet inriktningsmål och vägval är kvalitativa snarare än kvantitativa, behöver uppföljningen anpassas till det:

Inriktningsmålen låter sig inte ”bockas av” en gång som genomförda och uppnådda, utan behöver förvaltas löpande så att en god måluppfyllnad både åstadkoms och består över tid. Arbetssätt behöver utvecklas och integreras så att fortsatt måluppfyllelse möjliggörs.

För de **vägval** som ska leda mot målen behöver en bedömning göras av i vilken mån åtgärder har vidtagits i enlighet med dem eller huruvida ställningstaganden har fått genomslag i viltförvaltningen. Implementeringen av vägvalen ska också i relevant mån vara befäst hos berörda aktörer.

På mer detaljerad nivå görs uppföljning av **enskilda aktiviteter** inom ramen för den löpande verksamhetsplaneringen och de verktyg som används där.

Uppföljningen av hur arbetet med **fokusområdena** löper görs i respektive styrgrupp. När arbetet med de nu föreliggande fokusområdena löper mot sitt slut behöver nya områden formuleras för kommande treårsperiod.

En **utvärdering** av strategin i sin helhet behöver ske ungefär halvvägs in i och i slutet av strategiperioden. De närmare formerna för en sådan utvärdering bestäms i ett senare skede och utifrån resultaten av den årliga uppföljningen.

Naturvårdsverket, 106 48 Stockholm. e-post: registrator@naturvardsverket.se, www.naturvardsverket.se

ISBN 978-91-620-8889-7, © Naturvårdsverket 2022

Tryck: Arkitektkopia, 2022

Omslagsfoto: Matton Bildbyrå Omslagsillustration: Tomas Blijdenstein,

Illustration Viltets ekosystemtjänster: Typoform

Grafisk produktion: Make Your Mark

Beställningar tel: +46 8-505 933 40, e-post: natur@cm.se, www.naturvardsverket.se/publikationer

